

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB
TA’LIMI VAZIRLIGI**

**Buxoro viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o‘rgatish milliy
markazi**

“Yangi O‘zbekiston-taraqqiyotning yangi bosqichi”da
ijtimoiy-iqtisodiy fanlarni o‘qitishga zamonaviy
yondashuvlar va innovatsiyalardan foydalanish

Respublika ilmiy-amaliy onlayn konferensiyasi
materiallari

(2023-yil,6-dekabr)

Tezislar va maqolalar to‘plami

Buxoro-2023

To'plamda "Yangi O'zbekiston-taraqqiyotning yangi bosqichi"da ta'lim sifatini yanada oshirish jarayonida zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalardan foydalanish masalalari tahlil qilingan tezis va maqolalar kiritilgan.Uchinchi Renessansning mustahkam poydevorini yaratishda ta'lim va tarbiyaning roli, yuksak ma'naviy xazina hisoblangan buyuk ajdodlarimiz merosini o'rganish hamda "O'zbekiston-2030"strategiyasida ilgari surilgan,erkin,farovon va qudratli Yangi O'zbekistonni barpo etishda amalga oshirilishi zarur bo'lgan maqsad va vazifalarni ro'yobga chiqarish haqidagi fikrlar bayon etilgan tezis va maqolalar kiritilgan.

Yuksak bilimli,intellektual rivojlangan yosh avlodni tarbiyalash,ular ongi va qalbiga vatanga muhabbat,yurt taqdiriga dahlidorlik his-uyg'ularini singdirish,yosh avlodni Yangi O'zbekiston-taraqqiyotning yangi bosqichi"dagi tub islohotlar jarayonida faol ishtirok etish masalalari tahliliga bag'ishlangan ushbu to'plam soha mutaxassisleri,professor-o'qituvchilar,umumiy o'rta ta'lim maktablari o'qituvchilari,tadqiqotchi-izlanuvchilar ,magistr va keng kitobxonlar ommasiga mo'ljallangan.

Respublika ilmiy-amaliy onlayn konferensiyasi materiallarini tayyorlash bo'yicha mas'ullar:

Tahrir hay'ati raisi: A.K.Safarov, Buxoro viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o'rgatish milliy markazi direktori.

Mas'ul muharrir:Yu.H.Haydarov, "Ijtimoiy-iqtisodiy fanlar metodikasi" kafedrası mudiri ,tarix fanlari nomzodi,dotsent.

Tahrir hay'ati:

Sh.R.Astanov –"O'quv va metodik ishlar bo'yicha direktor o'rinbosari

B.Ya.Axmedov -"Tillarni o'qitish metodikasi kafedrası "mudiri,filologiya fanlari nomzodi,dotsent.

R.V.Astanov- "Tabiiy va aniq fanlarni o'qitish metodikasi" kafedrası mudiri.

U.A.Qosimov- "Pedagogika,psixologiya va ta'lim texnologiyalari kafedrası mudiri,psixologiya fanlari nomzodi,dotsent

M.S.Narzıeva- "Maktabgacha,boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari" mudiri

M.Q.Oripova- "Ijtimoiy-iqtisodiy fanlar metodikasi" kafedrası katta o'qituvchisi

M.I.Abdullayeva- "Ijtimoiy-iqtisodiy fanlar metodikasi" kafedrası katta o'qituvchisi

Taqrizchilar: Yu.Sh.Shukrullayev- tarix fanlari nomzodi,dotsent.

B.I.Mustafoev-pedagogika fanlari nomzodi,dotsent.

To'plam BVPYaMO'MM ilmiy-metodik kengashi tomonidan foydalanish uchun tavsiya etilgan. (2023-yil 4-dekabrdagi navbatdan tashqari yig'ilishi bayonnomasi.)

3. Sh. Mirziyoyev “O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyevning Oliy Majlis va O‘zbekiston xalqiga murojaatnomasi” Xalq so‘zi // 2022 yil 21-dekabr, №272 (8334)

4. “O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6108-son Farmoni, 6-noyabr 2020-yil.

5. “Ta’lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4884-son Qarori, 6-noyabr 2020-yil.

6. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Uzluksiz ma’naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 1059-sonli qarori 2019-yil 31-dekabr

7. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida “Tarbiya” fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 422-sonli qarori 2020-yil 6-iyul

8. Аминов, И. Б., Кадиров, Т. Формирования информационной компетентности учителей математики с применением межпредметной связи информатики и математики. // Научно-методический журнал «Вестник науки и образования», ELIBRARY, Академия Google, 2019, №22(76). Част 2. стр. 44-47.

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING MANTIQ VA INTELLEKTINI RIVOJLANTIRISHDA TARBIYACHINING O‘RNI

Nafisa Hamroyeva

Buxoro davlat universiteti Maktabgacha ta’lim kafedrası dotsenti

Durdona Hikmatova

BuxDU Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya. Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual rivojlanishi juda muhimdir, chunki u ma’rifiy faoliyatni muvaffaqiyatli egallash uchun ko‘nikmalar hosil qiladi. Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning mantiq va intellektini rivojlantirishda tarbiyachining o‘rni haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: nutq, muloqot, intellekt, tarbiyachining sifatlari, tarbiyachining nutqi, bolaning intellektual rivojlanishi.

Аннотация. Интеллектуальное развитие детей дошкольного возраста очень важно, поскольку оно формирует навыки успешного освоения учебной

деятельности. В статье говорится о роли воспитателя в развитии логики и интеллекта дошкольников.

Ключевые слова: реч, общение, интеллект, педагогические качества, реч воспитателя, интеллектуальное развитие ребенка.

Abstract. Intellectual development of children of preschool age is very important, because it creates skills for successful acquisition of educational activities. The article talks about the role of the educator in the development of logic and intelligence of preschool children.

Key words: speech, communication, intellect, educator's qualities, educator's speech, child's intellectual development.

Maktabgacha yoshdagi ma'lumotlarning to'planishi tez sur'atlarda kechadi, bilim jarayonlari takomillashtirilmoqda, nutq shakllanmoqda. Rivojlangan razvedkaga ega bo'lgan maktab o'quvchilari yangi materiallarni tezda o'rganadilar va yod olishadi, o'zlarining qobiliyatlariga ko'proq ishonch hosil qilishadi va amaliyotda ko'rsatilishicha o'rganish istagi ko'proq bo'ladi.

Maktabgacha tarbiyachilarning intellektual qobiliyatini rivojlantirishda alohida o'ringa o'qitish vositasi bo'lgan bolalarning didaktik o'yinlari kiradi va bolalarga bilim olish va ularni mustahkamlashda, shuningdek, bilim faoliyati metodlarini o'rganish uchun yordam beradi. Maktab o'quvchilari bolalarning ta'lim faoliyatiga qiziqishi ortib borayotgan didaktik o'yin tufayli, tasniflashni, taqqoslashni va umumlashtirishni o'rganadi. Kichik bolalarni aqliy rivojlanishi nafaqat bilimlarni egallash va mustahkamlash, balki maktabgacha yoshdagi bolalarning fikrlash faoliyatini faollashtirishga ham yordam berishi kerak.

Bolalarning intellektual rivojlanishi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Nutq va nutqni rivojlantirish;

Makon fikrlash va tasavvurlarini rivojlantirish (taqvim, vaqt)

Mantiqiy fikrlashni rivojlantirish;

Sezgir muvofiqlashtirish va qo'llarning avtoullov qobiliyatlarini shakllantirish (grafik belgilar, kashtanchilik);

Taxminlarni kuzatish, ta'riflash va yaratish qobiliyatini shakllantirish;

Tabiat dunyosi va inson tomonidan yaratilgan narsalar bilan bog'liq qoidalar bilan tanishish;

O'z-o'zini va boshqalarni hurmat qilishga va axloqiy jihatdan qimmatli muloqot yo'llarini rivojlantirishga qaratilgan.

Bolalarning intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashqlar quyidagilardan iborat:

1. Rasmlar orqali hikoyani yoki hikoyani chizish. Bolaga 4 ta surat ko'rsatiladi, ularda ertak yoki unga ma'lum bo'lgan voqealar tasvirlangan bo'ladi. Bolaning vazifasi suratlarni to'g'ri ketma-ketlikda tartibga solish va illyustratsiya yordamida kichik bir hikoya yaratishdan iborat.

2. Bir qator sabablar bo'yicha obyektlarni tanib olish. Bolaga qaysi mavzu haqida gaplashayotganingizni aniqlashni buyurishingiz kerak. Masalan, sariq, nordon, tasvirlar (limon).

3. Ikki yoki undan ko'p narsalarni taqqoslash. Bolaning so'zlari nimaga o'xshashligini aytishga taklif qilinadi. Masalan, mushuk, kitob, tom. Siz bolaga mushuk va itni, stol va stulni qanday nomlashini aytib berishingiz mumkin. So'ngra, obyektlardagi farqlarni topishingiz kerak: qalam va ruchka, daraxt va buta.

4. Mavzularda tushunchalarni tahlil qilish va ularning xususiyatlarini aniqlash. Qaysi narsalar ortiqcha emas va nima uchun? Sigir, ot, sher; kartoshka, sabzi, bodring.

6. Qarama-qarshi so'zning so'zini tanlang. Sotib olish - sotish, ochish -? eslayman -? to'liq -?; och -?

7. Mantiqiy muammolarni echish.

Bolalar intellektual rivojlanishini tashkil etishning o'ziga xos xususiyati - yangi bilim, muvaffaqiyatlardan ijobiy his-tuyg'ular yaratishdir.

Mantiq murakkab jarayon hisoblanib, u o'z navbatida ko'pgina tarmoqlarga bo'linadi:

Rasmiy mantiq;

Norasmiy mantiq;

Klassik bo'lmagan mantiq;

Ramziy mantiq;

Hisoblash mantiq'i kiradi.

Mantiqning bu turlari va ularning barchasi o'zlarining tadqiqot obyektlarini fikrni tushunishga va uning to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligini aniqlashga yordam beradi. Mantiqni o'rganish yunon faylasufi Aristotel davridan to hozirgi kungacha rivojlanib kelmoqda. Rasmiy mantiq, shuningdek klassik mantiq yoki Aristotel mantiq'i deb ham ataladi, bu takliflar, dalillar, bayonotlar yoki jummalarni tarkibiy nuqtai nazardan o'rganadi. Bu fikrlashni tuzish va o'ziga xos yondashuvning to'g'ri yoki noto'g'ri shakllarini aniqlash usulidir. Rasmiy mantiq ma'lum bir argument tarkibining to'g'riligiga yoki yolg'onligiga e'tibor bermaydi, aksincha uning shakli asosligiga yoki emasligiga e'tibor beradi. Ya'ni, rasmiy mantiqni o'rganish obyekti empirik emas, chunki mantiqchi uchun keltirilgan argumentning haqiqiy va isbotlanganligini aniqlash muhim emas; aksincha, uning ishi aniq aytilgan argumentning tuzilishiga qaratilgan. Rasmiy mantiq doirasida ikkita juda muhim tasnif mavjud: deduktiv mantiq va induktiv mantiq.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, maktabgacha yoshdagi bolaning intellektual rivojlanishi uning aqliy rivojlanishining eng muhim tarkibiy qismidir. Inson intellekti, hissiy tajribasining asosi bola hayotining birinchi yillarida qo'yiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalikda idrok, e'tibor, xotira, tasavvurni rivojlantirish, shuningdek, mavhumlashtirish, umumlashtirish va oddiy xulosalar chiqarishning birinchi shakllarini shakllantirish, amaliy fikrlashdan mantiqiy fikrlashga o'tish sodir bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Hamroyeva N. N. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda kognitiv rivojlanishning xususiyatlari //научный фокус. – 2023. – т. 1. – №. 2. – с. 1044-1049.

Hamroyeva n. nutqiy axloq me'yorlari va iltifot //центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2021. – Т. 8. – №. 8.

Hamroyeva N. N. Ona tili–maktabgacha yoshdagi bolalar tafakkurini kengaytirish vositasi isfatida //Научный Фокус. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 1050-1055.

	KOMPETENTLIGINING RIVOJLANISHIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	
119	Nafisa Hamroyeva Buxoro davlat universiteti Maktabgacha ta'lim kafedrası dotsenti Durdona Hikmatova BuxDU Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING MANTIQ VA INTELLEKTINI RIVOJLANTIRISHDA TARBIYACHINING O'RNI	603
120	Gulzoda Baxtiyorovna Ergasheva Buxoro davlat universiteti, Maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchisi Ravshanova Sitorabonu Murodillo qizi Buxoro davlat universiteti talabasi Maftuna Olimova Buxoro davlat universiteti talabasi MAKTABGACHA TARBIYA YOSHDAGI BOLALARGA AQLIY TARBIYA BERISHDA TA'LIMNING YETAKCHI VOSITASI SIFATIDA	607
121	Alimova Shaxlo Bafayevna Buxoro viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o'rgatish milliy markazi "Ijtimoiy—iqtisodiy fanlar metodikasi" kafedrası katta o'qituvchisi O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASI — ERKIN, FAROVON VA QUDRATLI YANGI O'ZBEKISTONNI BARPO ETISH KAFOLATI	614
122	D.B.XAMROYEVA Buxoro viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o'rgatish milliy markazi "Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari" kafedrası o'qituvchisi MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA INNOVATSION	624